

Nr 125.

Av herr **Lindgren m. fl.**, om anslag till mjölkproduktionens premiering genom garanti för visst mjölkpris.

Då fråga är om jordbrukets ekonomi, intager mjölkproduktionens räntabilitet en central ställning för densamma. Från mjölkproduktionen hämta lantbrukarna omkring 60 procent av sina samlade inkomster, och en höjning av inkomsterna för mjölken medför därför omedelbart en förbättrad ekonomi för jordbruket i dess helhet. Under nuvarande för det svenska jordbruket så synnerligen svåra ekonomiska förhållanden, med klen räntabilitet å produktionen på grund av höga omkostnader och förhållandevis låg prisnivå å jordbrukets alster, gäller det att utfinna sådana botemedel såsom stöd åt jordbrukarna, att snar och effektiv hjälp bringas dem. Ut statssynpunkt bör det då vara angeläget att den hjälp som lämnas icke kommer blott någon viss landsända eller ett fåtal producenter till godo utan avväges så att hjälpen fördelas på ett sådant sätt att den verkligen träffar en övervägande del och i första hand dem av lantbrukarna, som äro i största behov av dylik.

Härvidlag synes mjölkproduktionen vara värd den största uppmärksamheten, då denna har de ur sagda synpunkt bästa naturliga förutsättningarna och utvecklingsmöjligheterna och bör såsom inkomstkälla sättas framför spannmålsodlingen. När därtill kommer att mjölken utgör en väsentlig del av så gott som varje jordbrukares produktion, framgår därav tydligt och klart mjölkproduktionens dominerande ställning, även om densamma icke i regel blivit tillräckligt uppmärksammas. Landets totala mjölkproduktion kan för närvarande uppskattas till i runt tal 3,500 miljoner liter per år. Om varje mjölkliter åsättes ett pris om 13 öre, uppgår mjölkproduktionens värde till ej mindre än 455 miljoner kronor per år.

Denna stora inkomstpost visar sig dock för närvarande alldeles icke vara tillfredsställande, då det ekonomiska resultatet av mjölkproduktionen uträknas. En beräkning av kostnaderna för produktionen av lantbrukets olika alster är över huvud taget svår att verkställa, och detta gäller ej minst ifråga om mjölken. Emellertid föreligga vissa officiella utredningar, vilka lämna i detta sammanhang någorlunda vägledande hållpunkter för ett fastställande av produktionskostnaderna å mjölken. Enligt dessa och efter omräkning till nuvarande prisnivå skulle jämligt sakkunnigas uppgift kostnaden per liter mjölk för närvarande uppgå i genomsnitt till cirka 17 öre (se bilagan).

Vid beräkning av genomsnittsinkomsterna av mjölkproduktionen böra inkomsterna per kilo tillverkat runmärkt smör kunna läggas till grund. En

mindre del av mjölken användes visserligen till direkt konsumtion och för denna del kan en något större inkomst påräknas än vid dess förädling till smör, men å andra sidan betalas en icke obetydlig del av mjölken lägre då man av densamma tillverkar smör av lägre kvalitet, samt i vissa fall då ost tillverkas. Vid sådant förhållande synes priset å runmärkt smör väl ägna sig såsom grundval för beräkning av inkomsten per kilo mjölk. Enligt smörprisstatistiken utgjorde priset för runmärkt smör år 1929 kronor 2,91 per kilo. Då det, enligt Sveriges officiella statistik år 1927, Mejerihantering, för produktion av ett kilo smör åtgår i medeltal 25 kg. mjölk, motsvarar anförda smörpris sålunda ett mjölkpris av 11,6 öre per kg. Härtill kommer värdet av skummjölken, som enligt gällande levande viktpris å svin kan beräknas till 3 öre per liter. Resultatet blir alltså:

Mjölakens smörvärde	11,6 öre
Skummjölksvärde $3 \times 0,9$	2,7 „
Mjölakens bruttovärde	14,3 „
Avgår mejeriets driftskostnader	1,2 „
Mjölakens nettovärde	13,1 öre

Av anförda uppgifter kan man alltså genomsnittligt beräkna, att jordbrukaren för varje producerad liter mjölk gör en förlust av icke mindre än cirka 4 öre. Vid en genomsnittsproduktion på 2,500 liter mjölk per år och ko motsvarar detta alltså en årlig förlust av 100 kronor per ko. Dessa siffror torde vara tillfyllest för att belysa jordbrukets nuvarande svårigheter.

Härtill kan läggas, att, om hänsyn tages blott till den mjölkproduktion, som lämnas till mejerierna för rationell behandling, och mejeriernas invägda mjölkkvantitet beräknas uppgå till cirka 1,670 miljoner kilo mjölk, förlusten efter cirka 4 öre per kilo producerad mjölk, uppgår till 66,8 miljoner kronor per år på den till mejerierna levererade mjölmängden.

Uppenbart är, att en så betydande förlust för det svenska jordbruket å ena sidan icke får eller bör av staten lämnas alldeles obeaktad, och å den andra icke kan varaktigt förebyggas utan egna åtgärder från jordbruksidkarnas sida. Dylika egna åtgärder kunna emellertid verka endast eller huvudsakligast på lång sikt, men jordbrukets prekära läge kräver även omedelbara hjälpåtgärder av tillfällig natur, och dessa måste därför staten åtminstone i viss utsträckning vidtaga, helst på ett sådant sätt att samtidigt jordbrukarnas självhjälpsverksamhet underlättas och främjas; i intet fall kan dock tänkas, att staten, ens tillfälligtvis, skulle genom sin hjälp täcka hela det beräknade förlustbeloppet. Därjämte måste, beträffande frågan om sättet för en statshjälp, fasthållas, att, även om förlusten å mjölkproduktionen icke kan beräknas annat än genomsnittligtvis, statshjälpen dock icke får så ordnas att den i det enskilda fallet kom-

mer andra till godo än dem, som verkligen erhålla mindre för sin produktion, än som högst motsvarar det genomsnittliga produktionspriset.

Säkraste utvägen för lämnandet av en dylik statshjälp torde vara den tillfälliga premieringens väg, så vida den skall ordnas utan allt för stora kostnader, något som även torde vara möjligt, om premieringen förmedlas genom mejerierna men under statlig kontroll.

Frågan kunde då lösas på det sätt, att staten garanterade varje leverantör av mjölk till mejeri ett visst pris, så att, därest detta pris ej redan av mejeriet under viss tid betalats till leverantörerna, staten genom mejeriet utbetalade skillnaden mellan det garanterade priset och mejeriets vanliga pris, dock högst skillnaden mellan sagda garantipris och det ovan beräknade genomsnittliga nettovärdet å mjölken. Naturligtvis skulle mejeriets räkenskaper härvid vara tillgängliga för offentlig kontroll. Och likaså skulle mejeriet vara redovisningsskyldigt för de mottagna statsbidragen, vilka utan avkortning skulle utbetalas till leverantörerna. Å andra sidan skulle ingen mjölkproducent kunna erhålla detta statsbidrag utan att han vore eller bleve leverantör till mejeri. Det vill synas, som härigenom även skulle tillgodoses önskemålet att premieringen i sin mån bidroge till utvecklingen av en självhjälpsorganisation, som, när premieringen, vilken blott skulle vara tillfällig, upphörde, kunde vara i stånd att själv taga hand om jordbrukarnas intressen. Det är också klart, att en dylik premiering måste återverka på marknadspriset vid direkt försäljning, då detta pris väl torde överstiga, men icke understiga de pris, som från mejerierna betalas, i följd varav den nu ifrågasatta anordningen icke behöver medföra, att all mjölk ginge till mejerierna, varigenom premieringsanslaget skulle alltför mycket belastas.

Vad kontrollen angår, torde denna kunna så ordnas, att hushållningssällskapen eller lantbruksstyrelsen verkställer densamma genom mejerikonstulenterna eller andra organ. Naturligtvis erfordras härför ett anslag till ersättning åtminstone åt dem, som antagligen måste förordnas vare sig till biträden vid kontrollen eller till ersättare i fråga om andra göromål, som genom kontrollarbetet kunde eljest bliva undanskjutna. Antalet andels-, gårds- och uppköpsmejerier var 1927, enligt Statistisk årsbok 1929, (sid. 94) 682, fördelade på de olika länen på det sätt, att i dessa funnos lägst 18 (i Stockholms län och Västernorrlands län), högst 433 (i Skaraborgs län), varjämte över 100 funnos i 3 andra län (Malmöhus, Kalmar, Älvsborgs län), över 50 i 6 län (Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kristianstads, Hallands och Västmanlands) samt mellan 21 och 45 i vart och ett av de övriga. Härtill kommo 966 övriga mejerier i hela riket, eller inalles 1,648. En sammanslagning eller förening av åtskilliga bland dessa är både önskvärd och sannolik, och skulle, i den mån den påskyndades, självklart väsentligt underlätta kontrollen. Man torde dock för närvarande få räkna med ungefär det här angivna antalet. Kon-

trollkostnaden bör under sådana förhållanden utgå av premieringsanslaget, på sätt Kungl. Maj:t för varje fall må närmare bestämma.

Om nu produktionskostnaden genomsnittligt, såsom ovan anförts, bör beräknas till 17 öre per liter mjölk och mjölkens likaledes beräknade nettovärde för närvarande genomsnittligt kan anses vara 13,1 öre per liter, blir det pris, som högst bör garanteras, 17 öre och statsbidraget alltså 4 öre per liter. Men då hela skillnaden mellan produktionspriset och nettovärdet knappast kan med fog ifrågasättas till täckning genom premiering, kan ej heller garanti-priset sättas till 17 öre, utan bör stanna vid ett lägre belopp, varvid det synes rimligt att halva skillnaden mellan produktionspriset och nettovärdet på detta sätt täckes. Om man, för beräkningen av det härför erforderliga anslaget, lägger till grund ovan angivna till mejerier levererade mjölkkvantitet 1,670 milj. kilo, och utgår från nettovärdet 13,1 öre, skulle behövas ett belopp av 33,4 miljoner kronor eller i runt tal ett förslagsanslag å 33 miljoner kronor. I vissa fall utgör eller överstiger redan nu mejeriernas leverantörpris det pris, som sålunda skulle garanteras, eller 15 öre, i andra och säkerligen flertalet fall understiger det detta med större eller mindre belopp. I de förra fallen skulle ingen premiering äga rum, i de senare skulle premieringen utgöra skillnaden mellan 15 öre och det lägre pris, mejeriet visats hava betalat, dock högst skillnaden mellan 15 öre och det beräknade genomsnittliga mjölkvärdet av 13 öre.

Det kan emellertid hända, att premieringen, för att fylla sitt ändamål, icke bör stanna vid halva skillnaden mellan produktionspriset och smörets ovan angivna nettovärde, utan också bör komma till användning för att utfylla även skillnaden mellan mjölkens nettovärde och det ovan antydda s. k. smörvärdet av 11,6 öre eller det mjölkpris, som motsvarar det här beräknade smörpriset av kronor 2:91 per kilo, och som torde utgöra det pris mejeriet verkligen betalar till producenten. Emellertid synes detta blott undantagsvis bliva erforderligt, om staten såsom villkor för premierna uppställer kravet, att mejeriet i varje fall betalar minst de 15 öre, som avsetts att med premieringen åstadkommas. Endast i de fall, då mejeriet visar sig vara fullständigt ur stånd att självt fylla ut nu ifrågasatta skillnad, bör Kungl. Maj:t efter särskild framställning kunna medgiva ett större bidrag. Någon höjning av förslagsanslaget synes dock icke därför behöva äga rum.

Den här föreslagna anordningen är i och för sig så enkel, att den icke torde kräva någon särskild statlig organisation, utan lära premiemedlen kunna utbetalas till mejerierna genom samma organ, vilka anordna kontrollen, d. v. s. lantbruksstyrelsen och hushållningssällskapen. Ej heller möter det för den enskilde leverantören någon svårighet att själv uträkna och kontrollera huru mycket mera han bör av mejeriet erhålla i betalning. Och slutligen medför denna anordning, att endast de sämst ställda mjölkproducenterna, små likaväl som större, erhöles fördel av premieringen. Då nu mjölk är den vara, som även av de minsta jordbrukare kan produceras till avsalu, ligger det ock i

sakens natur, att denna premiering skulle komma hela vårt jordbruk och alla därav i behov varande jordbrukare, men heller ingen annan än dessa, till godo, utan att några särskilda eller större omkostnader bleve nödvändiga. Att ändock beloppet, 33 milj. kronor, är i och för sig synnerligen stort, kan icke förnekas, men det bör erinras därom, att vid jämförelse med statens kostnader i anledning av den industriella arbetslösheten beloppet i allt fall visar sig vara skäligen blygsamt.

Med stöd av vad sålunda anförts, hemställes,

att riksdagen ville för budgetåret 1930—1931 i riksstaten upptaga ett förslagsanslag å 33 miljoner kronor till den svenska mjölkproduktionens premiering genom garanti för ett pris av lägst 15 öre per liter, att av Kungl. Maj:t användas i huvudsaklig överensstämmelse med ovan angivna riktlinjer.

Stockholm den 18 januari 1930.

And. Lindgren,
Dingelvik.

Harald Laurin.

Th. Gardell,
Gans.

Beräkning

av produktionskostnaden per liter mjölk.

Alternativ I.

År	Produktionskostnad				Index för mjölk och mejeriprodukter (1913 = 100)		
	Svs*)	Srp*)	Ms*)	Medeltal	andra halvår	första halvår	medeltal
1919/20	33,3	32,6	35,9	33,9	333	297	315,0
1921/22	23,0	20,1	24,2	22,4	209	162	185,5
1926/27	—	—	—	x	145	142	143,5
				y			
1928/29	—	—	—	z	151	145	148,0
				q			

$$\frac{x}{33,9} = \frac{143,5}{315,0} : = 16,95 \cdot \frac{y}{22,4} = \frac{143,5}{185,5} : y = 17,92 \cdot z = x \cdot q = y.$$

Medeltal av x—q = **17,44 öre.**

*) Ur »Det svenska lantbrukets produktionskostnader» (Statens offentliga utredningar 1922: 18 sid. 78, 1924: 2 sid. 47.)

Alternativ II.

»Räkenskapsresultat från svenska jordbruk 1926/27».

(Lantbruksstyrelsens medd. 271 sid. 56).

Debet.		Kredit.	
Rekrytering	41: —	Mjölk 3,248 kg. à 16,8 öre	547: 16
Skötsel	100: —	Producerat djurvärde	18: —
Transportkostnader	23: —	Gödsel	62: —
Tjurkostnader	17: —		
Div. specialkostnader	30: —		
Kraftfoder 969 f. e. à 15,8 öre	153: 10		
Bete 440 f. e. à 12 öre	92: 80		
Halm 247 f. e. à 8 öre	19: 76		
Övrigt grovfoder 1075 f. e.			
Beräknat till hö 860 f. e.			
à 15 öre	129: —		
Beräknat till rotfr. 215			
f. e. à 10 öre	21: 50		
	Kronor 627: 16		
			Kronor 627: 16